

Kiusaamisen vastainen työ Siikalatvan perusopetuksessa ja lukiolla

Kiusaamistilanteiden selvittämismalli:

1. Kiusaamisen havaitseminen ja ilmoittaminen
 - kiusaamisen huomanneen henkilön velvollisuus on kertoa kiusaamisesta koulun henkilökunnalle
 - mikäli kiusaaminen on systemaattista ja toistuvaa, kiusaamisen havainnut henkilö täyttää lomakkeen 1, tapaus ohjataan kiusaamiseen puuttuvalle tiimille
 - ilmoitus kotiin
2. Kiusaamisen selvittäminen
 - opettaja keskustele kiusatun ja kiusaajien kanssa
 - tarvittaessa asia viedään tiimin käsiteltäväksi
 - täytetään lomakkeet 2-4
 - sovitaan seurantakeskustelu 2-4 viikon päähän
3. Seurantakeskustelu
 - selvitetään, onko kiusaaminen jatkunut
 - täytetään lomake 5
 - mikäli kiusaaminen jatkuu -> yksilöllinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu
4. Yksilöllinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu
 - kutsutaan tarvittavat henkilöt
 - täytetään seurantakeskustelulomake nro 6
5. Seurantakeskustelu
 - selvitetään, onko kiusaaminen loppunut
 - täytetään seurantakeskustelulomake 6
 - mikäli kiusaaminen jatkuu -> otetaan yhteys koulun ulkopuolisiin asiantuntijapalveluihin

Kiusaaminen:

Kouluissa kiusaamisesta käytetään usein tutkimuskirjallisuudesta tuttua määritelmää, jonka mukaan ”kiusaamista on se, kun yhdelle ja samalle oppilaalle aiheutetaan toistuvasti

vahinkoa tai paha mieltä.” Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua. Kiusaamiseksi määritellään siis puolustuskyvyttömän oppilaan tahallinen vahingoittaminen. Kiusaamisella on ominaispiirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi riitelystä, häirinnästä tai yksittäisestä väkivaltilanteesta. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö sekä se, että kiusaamisessa on usein kyse ryhmäilmiöstä. Näiden ominaispiirteiden vuoksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen edellyttää siis erilaisia toimintatapoja kuin yksittäiseen tekoon puuttuminen.

Kiusaaminen on ilmiö, jota on vaikea yksiselitteisesti määritellä, mitata ja joskus myös havaita. Toiminnan lisäksi kiusaamisessa on kyse sekä yksilön että ryhmän suhtautumisesta. Siitä, kuinka kiusattu kokee ja tulkitsee tilanteen sekä siitä, kuinka ryhmän muut jäsenet suhtautuvat kiusattuun ja toimivat tilanteessa, voidaan puhua rooleina. Vaikka suurin osa oppilaista ei asennetasolla hyväksy kiusaamista, moni saattaa kiusaamistilanteessa toimia tavalla, joka vahvistaa tai ylläpitää kiusaamisen kierrettä. Koulukiusaamiseen liittyviä rooleja ovat kiusatun ja kiusaajan lisäksi apurin, kannustajan, puolustajan ja hiljaisen hyväksyjän roolit. Kiusaaja-uhri tarkoittaa oppilasta, joka sekä kiusaa muita että tulee itse kiusatuksi. Sillä, minkälaisia rooleja oppilaat omaksuvat kiusaamistilanteissa, on suuri merkitys kiusaamisen jatkumisen kannalta.

Kaikkein tavallisimmin kiusaaminen ilmenee sanallisena kuten nimittelynä, pilkkaamisena tai toisen naurun alaiseksi tekemisenä. Kiusaaminen voi kuitenkin saada monia muitakin muotoja eli se voi olla fyysistä (töniminen tai lyöminen), omaisuuteen kohdistuvaa (tavaroiden ottaminen tai tahallinen tuhoaminen) tai epäsuoraa (ryhmän jäsenten manipulointi, ilkeiden juorujen tai valheiden levittäminen tai ryhmän ulkopuolelle sulkeminen tai seksuaalinen häirintä). Verkkokiusaaminen on internetissä tai siihen liitettyjen laitteiden välityksellä tapahtuvaa kiusaamista (kuten toisen kuvan julkaiseminen verkossa ilman lupaa tai yksityisyyttä loukkaavien kommenttien laittaminen internetiin).

Lainsäädäntö:

Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteellisen käytännön käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. (POL 29§)

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma, joka voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen. Opiskeluhoitosuunnitelmaan on kirjattava myös suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 13§)

Kiusaamisen vastainen suunnitelma:

Kiusaamisen vastaisen suunnitelman tavoitteena on ohjata käytännön toimintaa koulun arjessa ja tulla osaksi jokapäiväistä turvallisuuskulttuuria. Yhteinen valmistelu on tärkeää siksi, että suunnitelma viedään käytäntöön osana kaikkien koulun aikuisten työtä. On tärkeää, että oppilaiden osallisuudesta on säädetty velvoite opetuksen järjestäjälle. Se tuo opiskelijoiden näkökulmaa kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen.

Kiusaamisen vastainen toimintamalli tuodaan tiedoksi henkilöstölle, oppilaille ja huoltajille. Viestinnän kanavia oppilaille ja huoltajille ovat esimerkiksi sähköiset järjestelmät, lukuvuositedotteet tai vanhempainillat.

Opetuksen järjestäjä seuraa ja arvioi kiusaamisen vastaisen suunnitelman toteutumista koulun opiskeluhuoltosuunnitelman yhtenä osana. Suunnitelma on elävä asiakirja ja käytännön työväline, joka kehittyy ajan myötä.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy:

Ennaltaehkäisevään työhön kuuluu, että kiusaamisen vastaisentoimintamalli käydään läpi lukuvuosittain. Kiusaamisen yleisyyttä kartoitetaan säännöllisin väliajoin kiusaamiskyselyiden avulla. Kyselyn toteuttamisesta vastaa kiusaamisen vastainen tiimi. Kysely toteutetaan säännöllisesti.

Tiimi selvittää yhteistyössä luokanopettajan / luokanvalvojan kanssa esiin tulevia kiusaamistapauksia. Tiimiin kuuluu 3-4 koulun opettajaa, kuraattori ja rehtori/apulaisrehtori. Tiimin jäsenet päätetään lukuvuosittain.

Kiusaamistilanteiden selvittämismalli:

1. Kiusaamisen havaitseminen ja kiusaamisesta ilmoittaminen

- Aikuinen, joka on kiusaamisen nähnyt tai jolle siitä on kerrottu, on velvollinen puuttumaan tilanteeseen välittömästi. Kyseinen aikuinen selvittää yksittäiset, ei-toistuvat, riitatilanteet. Hänen tulee ilmoittaa kiusaamisesta kiusatun sekä kiusaajaksi nimetyn luokanopettajalle/-luokanvalvojalle.
- Vakavissa tilanteissa mukana on rehtori tai apulaisrehtori. Mikäli kyseessä on väkivaltaa tai omaisuuteen kohdistuvaa ilkivaltaa, otetaan yhteys huoltajaan ja tarvittaessa poliisiin.
- Mikäli kiusaaminen on systemaattista ja toistuvaa, ohjataan tapaus kiusaamiseen puuttuvalle –tiimille. **Kiusaamisen havainnut täyttää lomakkeen 1.** Huoltajille ilmoitetaan kiusaamisesta. Tiimin käsiteltäväksi voidaan ohjata myös tilanteet, joissa kiusaamisen kohde itse ei välitä kiusaamisesta tai se ei häntä haittaa, mutta kiusaamisen havainneet, vanhemmat, kaverit, opettaja tai muu aikuinen, toteavat kiusaamisen olevan loukkaavaa ja vahingoittavaa.
- Ilmoituslomakkeessa selvitetään, mitä on tapahtunut ja ketkä ovat olleet osallisena kiusaamistilanteessa.

- Myös oppilaat tai huoltajat voivat jättää ilmoituksen kiusaamista suoran kiusaamiseen puuttuvalle tiimille. **Tällöin täytetään lomake 1.**

2. Kiusaamisen selvittäminen

- Opettaja keskustelee kiusatun ja kiusaajan kanssa. Mikäli tilanne ei ratkea, asia viedään tiimin käsiteltäväksi. Viimeistään tässä vaiheessa asiasta ilmoitetaan kotiin. Tarvittaessa kiusaamistapausta selvittää kaksi tiimin jäsentä asian eteenpäin viemiseksi. Tiimi keskustelee ilmoituslomakkeessa (lomake 1) tapauksen osapuoliksi nimettyjen oppilaiden kanssa.
- Tapahtumien kuvaukset kirjataan ylös niin kuin osapuolet ne kertovat.
- Selvityskeskustelut aloitetaan keskustelulla kiusatuksi tulleen oppilaan kanssa (**lomake 2. Keskustelu kiusatun kanssa**). Keskustelun aikana pyritään saamaan tarkennettu kuva siitä, mitä on tapahtunut, miten pitkään kiusaamista on jatkunut ja ketkä siihen ovat osallistuneet.
- Kun kiusatun kanssa on puhuttu, käydään erilliset keskustelut niiden kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa, jotka ovat tulleet ilmi vaiheessa 1 (lomake 1) tai keskustelussa kiusatun kanssa (lomake 2). Keskustelu dokumentoidaan (**lomake 3 Yksilökeskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa**). Keskusteluissa tehdään selväksi, että kiusaamista tai toista loukkaavaa ja huonoa käytöstä ei hyväksytä. Jo saman päivänä pyritään keskustelemaan kaikkien kiusaajien kanssa yhdessä (**lomake 4. Yhteiskeskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa**). Myös kiusattu voi olla mukana, mutta tätä tulee harkita tapauskohtaisesti. Tilanteen niin salliessa annetaan oppilaille mahdollisuus esittää itse ratkaisumalleja.
- Vaiheen 2. lopuksi tehdään sopimus, miten eri osapuolet toimivat, jotta konflikti ei toistuisi/jatkuisi. Sopimus kirjataan ylös (lomake 4). Tässä vaiheessa myös kiusattu on mukana. Todettua kiusaamista tai toisen mielen pahoittamista pyydetään anteeksi. Ryhmäkeskustelussa sovitaan seurantakeskustelun ajankohta noin kahden - neljän viikon päähän.

3. Seurantakeskustelu

- Seurantakeskustelussa selvitetään se, onko yhdessä sovitut asiat pitäneet ja kiusaaminen/häiritsevä käytös loppunut.
- Seurantavaiheessa keskustellaan kaikkien selvittelyssä mukana olleiden osapuolten kanssa. Aluksi tiimin jäsenet tapaavat kiusatun oppilaan. Hänen kanssaan keskustellaan, että onko tilanne muuttunut paremmaksi (**lomake 5**). Tämän jälkeen tavataan erikseen tai yhtä aikaa kaikki kiusaamiseen osallistuneet oppilaat ja tarkistetaan ovatko tehdyt sopimukset pitäneet ja kiusaaminen/huonokäytös loppunut (lomake 5).
- Mikäli sopimus on pitänyt, annetaan kiitosta ja asia jää siihen.
- Jos negatiiviset kokemukset tai kiusaaminen ovat jatkuneet, kutsutaan koolle yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä.

4. Yksilöllinen oppilashuoltoryhmä

Tähän vaiheeseen siirrytään, jos kiusaaminen jatkuu em. toimenpiteistä huolimatta. Luokanopettaja/-valvoja kutsuu koolle yksilöllisen oppilashuoltoryhmän, joka ryhtyy hoitamaan tilannetta. Oppilashuoltoryhmään voidaan kutsua kiusaamisen vastaisen tiimin jäsen, rehtori tai apulaisrehtori ja koulukuraattori sekä kiusattu että kiusaavat oppilaat huoltajineen. Palaverissa sovitaan pelisäännöt sille, että kiusaaminen saadaan varmasti loppumaan. Tarvittaessa laajennettuun palaveriin kutsutaan mukaan myös koulupoliisi. Täytetään yhteinen **Seurantakeskustelulomake nro 6**.

5. Seurantakeskustelu

- Seurantakeskustelussa selvitetään se, onko yhdessä sovitut asiat pitäneet ja kiusaaminen/häiritsevä käytös loppunut. Täytetään yhteinen **Seurantakeskustelulomake nro 6**.

6. Koulun ulkopuoliset asiantuntijapalvelut

Mikäli kiusaaminen ei ole loppunut em. toimenpiteistä huolimatta, otetaan yhteys koulun ulkopuolisiin asiantuntijapalveluihin (ilmoitus lastensuojeluun tai muulle auttavalle yhteistyötaholle).

Lähteet:

Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa Opetushallitus 2020

Kiva Koulu Opettajan opas 2009